

नेपाल सरकार

भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

नेपाल सरकार
सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन : ४४६५३६२, ४४६९९७७

इमेल : sahakaribivag@gmail.com

वेबसाइट : www.deoc.gov.np

पत्र संख्या :- ०७८/७९

चलानी नं.:- ०७८७

पृष्ठभूमि:

सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागितामा राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई सुदृढ तुल्याउन सहकारीका मूल्य, मान्यता र सिद्धान्त अनुरूप सहकारी संघसंस्थाको कामकारबाहीलाई जिम्मेवार, इमान्दार, अनुशासित, पारदर्शी एवं विधिसम्मत तरिकाले सञ्चालन एवं व्यवस्थापन गरी सहकारी संघसंस्थामा सुशासन प्रवर्धन गर्न वाञ्छनीय भएकाले सहकारी ऐन, २०७४ को दफा २३, दफा २५ को खण्ड (ज) र दफा ९५(५) एवं सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम ७२ (३) र नियम ७६ (१) (भ) बमोजिम सहकारी विभागको मिति २०७९/०२/१२ को निर्णयानुसार सहकारी संघसंस्थामा सुशासन प्रवर्धनको लागि एकीकृत निर्देशन, २०७९ जारी गरिएको छ ।

(क) संघसंस्था दर्ता गर्ने अधिकारी तथा सदस्यको जिम्मेवारीसम्बन्धी :

- (१) महानगरपालिका, उपमहानगरपालिकाको कुनै वडामा प्रत्येक पाँच हजार जनसंख्या, नगरपालिकामा प्रत्येक दुई हजार जनसंख्या र गाउँपालिकामा प्रत्येक पाँच सय जनसंख्यामा नबढ्ने गरी बचत तथा ऋणको मुख्य कारोबार गर्ने एक मात्र सहकारी संस्था दर्ता हुन सक्ने कानूनी व्यवस्था परिपालनाको सम्बन्धमा हाल सञ्चालनमा रहेका सहकारी संस्थाहरुले सेवा पुर्‍याइरहेको जनसंख्याको अनुपातको आधारमा उल्लिखित मापदण्डभन्दा बढी सहकारी संस्थाहरु स्थापना हुने भएमा त्यस्तो नयाँ संस्था दर्ता गर्ने कार्य कानूनसम्मत नहुने हुँदा संस्था दर्ता गर्ने अधिकारीले दर्ता प्रक्रिया रोक्का राख्न सक्नेछ । संस्था दर्ता गर्ने अधिकारीले संस्था दर्ता गर्दा प्रचलित नीति, ऐन, नियमका साथै सदस्य बन्नका लागि कानूनले तोके बमोजिमका कागजात र विवरणहरु सूक्ष्म ढंगले अध्ययन गरी आवश्यक देखिएमा स्थलगत निरीक्षण गरी प्रकृया पूरा भएका संस्था मात्र दर्ता गर्ने । दर्ता प्रमाणपत्रमा संस्थाको नाम र प्रकृतिसमेत स्पष्ट खुल्ने गरी संस्था दर्ता प्रमाणपत्र जारी गर्ने ।
- (२) सहकारी संघसंस्थाको दर्ता तथा नियमनसम्बन्धी कार्यमा प्रत्यक्षरूपमा संलग्न निर्वाचित वा मनोनयन हुने सार्वजनिक पदमा बहाल रहेको पदाधिकारी वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको कार्यालय वा निकायमा कार्यरत कर्मचारी सहकारी संस्थाको सञ्चालक समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिमा निर्वाचित वा मनोनीत हुन सक्ने छैन । उल्लिखित पदहरुमा बहाल रहेको भएमा तत्काल राजिनामा दिने । रिक्त पदका लागि आगामी साधारण सभामा उपनिर्वाचनको माध्यमबाट पदपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाउने । साथै पेशागत आधारमा दर्ता भएका सहकारी संस्थामा सदस्यता प्राप्त गरेको अवस्थामा बाहेक लाभको पदमा कार्यरत कुनै पनि राष्ट्रसेवक सहकारी संघसंस्थाको सञ्चालकसमिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समिति वा व्यवस्थापक वा कर्मचारी भई कामकाज नगर्ने ।
- (३) कुनै पनि व्यक्ति सहकारी संस्थाको सदस्य बन्नु पूर्व संस्थाको कार्यक्षेत्र, संस्थाको कार्यालय, सञ्चालक समिति, व्यवस्थापक, उपलब्ध सेवा, सदस्य भएपछि पालना गर्नुपर्ने शर्तहरु, आफ्नो भूमिका, जिम्मेवारी र बहन गर्नुपर्ने दायित्व जस्ता विषयमा आवश्यक सूचनासमेत बुझिसकेपछि संस्थाले प्रदान गर्ने सहकारी शिक्षा सम्बन्धी तालिम लिएर मात्र सदस्यता स्वरूप शेयर प्रमाण पत्र लिने । संस्थाले बोलाएको बिस्तारित मञ्चको बैठक, सदस्य शिक्षा कार्यक्रम र साधारण सभामा सक्रिय रूपमा अनिवार्य सहभागिता जनाउने, नियमित बचत गर्ने लगायतका क्रियाकलापमा सहभागी हुने । सहकारी संस्थाको विषयमा यथार्थ नबुझी आफन्त, नातागोता वा बजार प्रतिनिधिको मात्र विश्वासमा परेर सदस्य बन्ने, बचत जम्मा गर्ने, ऋण लिने र धितो जमानत दिने लगायतका कार्य नगर्ने ।

राजिप्यार

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
सहकारी तथा गरिबी निवारण विभाग

फोन : ४४६५३६२, ४४६९९७७
इमेल : sahakribivag@gmail.com
वेबसाइट : www.deoc.gov.np

पत्र संख्या :- ०७८/७९

चलानी नं. १३४६

(ख) सदस्य केन्द्रीयतासम्बन्धी :

(४) सहकारी संघसंस्थाहरूले सदस्य केन्द्रीयतामा आधारित रही सदस्यता सदैव खुल्ला राख्ने । कृत्रिम छेकवार खडा गरी सदस्यता प्राप्त गर्ने अधिकारको कुनै पनि कार्यहरु नगर्ने । संस्थाबाट सेवा प्रदान गर्दा सदस्यले आफू सुरक्षित हुन्छु र मेरो हित विपरीतको कार्य हुने छैन भन्ने विश्वासको भावना बढाउन र सदस्यको अधिकारको संरक्षण हुने गरी कार्यशैली र व्यवहारलाई उच्च प्राथमिकता दिई कार्यान्वयन गर्ने । ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र महिला सदस्यहरूलाई उच्च प्राथमिकता दिई सेवाप्रवाह गर्ने । तदनुसारको सेवास्थलको विन्यास (Lay out) मा ध्यान दिने । संस्थाले सदस्यहरूलाई प्रदान गर्ने सेवाहरूमा लाग्ने सेवा शुल्क, ब्याज, हर्जानासम्बन्धी प्रक्रियाका विषयहरु समावेश गरी संस्थाको बडापत्र जारी गर्ने । संस्थाबाट उपलब्ध हुने सेवा, सेवाको प्रकार, सेवा प्राप्त गर्ने प्रक्रिया, सेवा प्राप्त गर्दा लाग्ने समय, जिम्मेवार शाखा वा कर्मचारी र सेवाका शर्तहरु समेत समावेश गरी बढीमा ३ महिनाभित्र बडापत्र, सूचना पाटी र संस्थाको वेबसाइटमा सार्वजनिक गर्ने ।

(५) सहकारी संघसंस्थाहरूले आफूना सदस्यहरूलाई वित्तीय साक्षरता र सामाजिक उत्तरदायित्वका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने, जोखिम सिर्जना नै हुन नदिन निरोधात्मक (Preventive) कार्यतर्फ केन्द्रित हुने । सदस्यको गुनासोको अभिलेखीकरण र सुनुवाईको प्रगति देखिने गरी अभिलेख राख्ने, सदस्यको सन्तुष्टि सर्भेक्षण गर्ने, गुनासो सुनुवाई संयन्त्र, गुनासो सुन्ने अधिकारी, गुनासो सुनुवाई प्रक्रियासमेत देखिने गरी संस्थाको गुनासो सुनुवाई कार्यविधि जारी गरी कार्यान्वयन गर्ने । सदस्यले सेवा प्राप्त गर्दा तेस्रो पक्षको संलग्नतालाई पूर्णतः निरुत्साहित गर्ने गरी कार्यप्रक्रिया व्यवस्थित गर्ने, संस्थाको आन्तरिक विवाद निरुपण गर्न आवश्यक कार्यविधि र संयन्त्रको विकास गरी लागू गर्ने । सदस्यहरूको व्यावसायिकता विकास कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

(ग) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीसम्बन्धी :

(६) सहकारी संघसंस्थाहरूको सञ्चालक समिति, लेखा सुपरीवेक्षण समिति, उपसमितिका पदाधिकारी र व्यवस्थापकले संघसंस्थाको विनियममा निर्धारित आफ्नो अधिकार क्षेत्र बाहिर गई कामकारबाही नगर्ने/नगराउने र त्यसरी गरेको काम कारबाही उपर निजहरूलाई नै व्यक्तिगत रुपमा उत्तरदायी बनाउने । समितिका सदस्यहरु एकै अवधिमा एकै प्रकृतिको समानस्तरको अर्को सहकारी संघसंस्थाको कर्मचारी वा कुनै समितिमा संलग्न हुन नपाउने गरी सदस्य, समिति, उपसमिति र कर्मचारीहरूको लागि आचार संहिता तयार गरी पालना गर्ने, गराउने ।

(७) सहकारी संस्थामा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई सुदृढ गर्न लेखा सुपरीवेक्षण समिति सक्रिय रहने । समितिले संस्थाको आन्तरिक लेखा परीक्षण गर्ने गराउने, आर्थिक कारोबारको नियमित निरीक्षण तथा मूल्याङ्कन गर्ने, सञ्चालक समितिको कामकारबाहीको सुपरीवेक्षण गर्ने, समितिलाई सुझावको रुपमा चौमासिक प्रतिवेदन पेश गर्ने । त्यसैगरी वार्षिक प्रतिवेदन साधारण सभामा पेश गर्ने, साधारण सभाको निर्देशन, निर्णय र सञ्चालक समितिको निर्णयहरु कार्यान्वयन गराउन जोड दिने जस्ता कार्यमा लेखा सुपरीवेक्षण समितिले सक्रिय रुपमा भूमिका निर्वाह गर्ने ।

(घ) सञ्चालन र व्यवस्थापनसम्बन्धी :

(८) सहकारी संस्थाले काउन्टरमा रहेको नगद र ढुक्टी (भल्ट) को अनिवार्य विमा गर्ने । कुनै कर्मचारी वा पदाधिकारीको नियत वा लापरबाहीका कारणले नगदको हिनामिना, हानी नोक्सानी, चोरी, लुटपाट

कार

फोन : ४४६५३६२, ४४६९९७७
ईमेल : sahakaribivag@gmail.com
वेबसाइट : www.deoc.gov.np

भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

पत्र संख्या :- ०७८/७९

चलानी नं.:

०३४८

- जस्ता कार्य भएको पाइएमा सम्बन्धित व्यक्तिलाई जिम्मेवार बनाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाहीको प्रक्रिया अगाडि बढाउने ।
- (९) सहकारी संघसंस्थाहरुले टिकटक, भाइवर, फेसबुक जस्ता सामाजिक संजाल, विद्युतीय तथा छपा माध्यम प्रयोग गरी संस्थागत सूचना संप्रेषण गर्ने बाहेक कुनै चिठ्ठा, उपहार, बढी ब्याज लगायतका प्रलोभनजन्य कार्य गरी सदस्य बनाउने, बचत संकलन गर्ने तथा ऋण उपलब्ध गराउने गरी विज्ञापन वा प्रचारप्रसार नगर्ने । संस्थाले कमिसन एजेन्ट राखी वा कसैलाई कमिसन बापत कुनै किसिमको पारिश्रमिक दिएर शेयर, बचत वा अन्य कुनै प्रकारको रकम संकलन नगर्ने, नगराउने ।
- (१०) सञ्चालकसमिति, लेखा सुपरीवेक्षण समितिका पदाधिकारी, उपसमितिका पदाधिकारी, सल्लाहकार तथा कर्मचारीहरुबाट लिने ऋणको ब्याज कम र सदस्यबाट लिने ऋणको ब्याज बढी नगर्ने । त्यसैगरी उल्लिखित पदाधिकारीलाई वितरण गर्ने लाभांशको प्रतिशत बढी र सदस्यलाई वितरण गर्ने लाभांशको प्रतिशत कम हुने गरी विभेदजन्य कार्य नगर्ने । त्यस्तो कार्य गरेको पाइएमा कम तिरेको ब्याज र बढी लिएको लाभांश बापतको रकममा संस्थाले लिने गरेको अधिकतम ब्याजसमेत जोडी संघसंस्थाको जगेडा कोषमा दाखिला गर्ने । तर साधारण सभाबाट पारित कार्यविधिको अधिनमा रही संघसंस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई दिइने सुविधामा सहूलियतपूर्ण ब्याजदर कायम गर्न यो व्यवस्थाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।
- (११) सहकारी संघसंस्थाहरुले अधिकार प्राप्त अधिकारीको लिखित स्वीकृति नलिई प्रदेश कार्यालय, शाखा कार्यालय, उपशाखा कार्यालय, फिल्ड कार्यालय, सदस्य सेवा केन्द्र/कार्यालय, बिक्री केन्द्र/कार्यालय आदि खोल्ने, स्थानान्तरण गर्ने लगायतका कार्य गरी सदस्य बनाई शेयर तथा बचत संकलन गर्ने, ऋण लगानी गर्ने/गराउने कार्य नगर्ने । उपयुक्त कार्यहरु सहकारीजन्य ठगीको कसुर मानी प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही हुने हुँदा यस्ता कार्यहरु नगर्ने, नगराउने । स्वीकृति लिई सञ्चालन भएको अवस्थामा सो सम्बन्धी जानकारी सम्बन्धित संस्था रहेको प्रदेश र स्थानीय तहलाई समेत दिनुपर्नेछ ।
- (१२) सहकारी संघसंस्थाहरुले ATM, QR Code, Mobile Banking लगायतका अन्य विद्युतीय प्रविधि प्रयोग गरी सेवाप्रवाह गर्दा संस्थाको विनियमको उद्देश्य तथा कार्यहरुमा समावेश गरी साधारण सभा र नियामक निकायबाट स्वीकृत गरेको हुनुपर्नेछ । विद्युतीय माध्यममार्फत उल्लिखित कारोबार गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेका मापदण्ड समेत पूरा गर्ने । सदस्यहरुलाई यस्ताप्रकारका सेवाप्रवाह गर्दा लाग्ने न्यूनतम सेवा शुल्क सञ्चालक समितिले स्वीकृत गरे अनुसारको मात्र लिने गरी सेवा सञ्चालन गर्ने । यसरी सेवाप्रवाह गर्ने संघसंस्था र सो सेवा प्रदायकबीच भएको सम्झौताको प्रति नियामक निकायमा सम्झौता भएको मितिले १ (एक) महिना भित्र पेश गर्ने ।
- (ड) समिति/उपसमिति तथा साधारण सभासम्बन्धी :
- (१३) सहकारी संघसंस्थाहरुको जोखिम व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन ऋण लगानी उपसमितिले जोखिमको विश्लेषण गरी सोको प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा पेश गर्ने । सञ्चालक समितिले उक्त प्रतिवेदन र नियामक निकायबाट प्राप्त निरीक्षण तथा अनुगमनको प्रतिवेदनलाई साधारण सभामा अनिवार्य छलफलको विषय बनाउने ।
- (१४) सहकारी संघसंस्थाहरुले कार्यालय भवन, जग्गा, गोदाम, शित भण्डार लगायतका अचल सम्पत्ति खरिद गर्नुपर्ने भएमा साधारण सभाबाट निर्णय गराई सदस्यको बचत रकम बाहेक जगेडा कोष र शेयर पूँजीको रकमबाट मात्र खरिद गर्नुपर्ने । यसरी खरिद गर्दा अनिवार्य रुपमा प्राथमिक पूँजीकोषको

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन : ४४६५३६२, ४४६९९७७
इमेल : sahakribivag@gmail.com
वेबसाइट : www.deoc.gov.np

पत्र संख्या :- ०७८/७९

चलानी नं.:-

१३६६

- विश्लेषण गरी प्राथमिक पुँजी कोष र कुल बचत दायित्वको निर्धारित सीमाभित्र रही खरिद गर्नुपर्ने । यस्तो खरिद गर्दा तत्काल कायम रहेको जगेडा कोषको पचास प्रतिशतभन्दा बढी खर्च नगर्ने ।
- (१५) साधारण सभाको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने सदस्यको दायित्व मिनाहा गर्ने विषय, सञ्चालक समितिको भत्ता निर्धारणको विषय, कोषको बाँडफाँड एवं लाभांश वितरणको विषय, लेखापरीक्षक नियुक्ति र पारिश्रमिक तोक्ने विषय तथा व्यवस्थापकको पारिश्रमिक तथा सुविधा तोक्ने विषय, संस्थाले लिने ऋण दायित्वको अधिकतम सीमा तोक्ने विषय, संस्था एकीकरण, विघटन तथा विभाजन गर्ने विषय, स्थिर सम्पत्ति खरिदको विषय र कुनै खास काम स्पष्ट तोकि सञ्चालक समितिलाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने विषय लगायतका अधिकार संस्थाको साधारण सभाले मात्र प्रयोग गर्ने । त्यस्तो साधारण सभाको अधिकार सञ्चालक समितिले प्रयोग गरेको पाइएमा सो बमोजिम छुट/मिनाहा दिएको रकम, पारिश्रमिक तथा भत्ता बापतको खर्चको रकम र ऋण लिएको निर्णयमा संलग्न रहने सञ्चालक समिति र व्यवस्थापकबाट दामासाहीले असुलउपर गरी जगेडा कोषमा जम्मा गर्ने ।
- (१६) एकै संस्थामा एकै अवधिमा एकै परिवारको एकभन्दा बढी व्यक्ति सञ्चालक तथा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको पदमा नरहने । संस्थाको लेखा सुपरीवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरुको निर्वाचन गर्दा सहकारी सम्बन्धी तालिम र अनुभव भएको सदस्यलाई प्राथमिकता दिई साधारण सभाबाट निर्वाचित गर्ने व्यवस्था मिलाउने । सञ्चालक समितिका सदस्य, लेखा सुपरीवेक्षण समिति र अन्य उपसमितिहरुमा रहने सदस्यहरुले निर्वाचन भएको तीन महिना भित्र सहकारी सम्बन्धी तालिम लिनुपर्नेछ ।
- (१७) साधारण सभा तीस दिनको म्याद राखी प्रस्तावसहित आह्वान गर्ने । साधारण सभाको सार्वजनिक सूचना जारी हुँदाका बखत कायम सदस्यहरुले मात्र निर्वाचन प्रयोजनार्थ आफ्नो मताधिकार प्रयोग गर्न सक्नेछन् । निर्वाचन हुने साधारण सभाको सूचना जारी भई सकेपछि साधारण सभा सम्पन्न नहुँदासम्मको अवधिमा सदस्यताका लागि प्राप्त हुने आवेदन उपर निर्वाचनको कार्यसम्पन्न भएपछि मात्र निर्णय गरी सदस्यता प्रदान गर्ने । प्रारम्भिक सहकारी संस्थाहरुले प्रत्येक वर्ष पौष महिनाभित्र साधारण सभा सम्पन्न गरी नियामक निकायमा सोको प्रतिवेदन बुझाउने । समयमै सम्पन्न गर्न नसक्ने मनासिव माफिकको कारण भएमा नियामक निकायको पूर्वस्वीकृति लिई सम्पन्न गर्ने ।
- (च) बचत तथा ऋण परिचालन र कोष बाँडफाँड सम्बन्धी :
- (१८) सहकारी संघसंस्थाले स्वीकृत विनियममा उल्लेख भएको शेयर पुँजीभन्दा बढी शेयर रकम संकलन नगर्ने । संस्थाको तत्काल कायम रहेको कुल पुँजी कोषको अधिकतम १० (दश) प्रतिशतमा नबढ्ने गरी प्रति सदस्य ऋण प्रवाह गर्ने, गराउने । यस प्रयोजनका लागि कुल पुँजी कोष भन्नाले शेयर पुँजी, जगेडा कोष, अन्य कोष र असल ऋण नोक्सानी व्यवस्था (LLP) को कुल योगलाई सम्भन्नु पर्नेछ । सहकारी बैंकको हकमा नेपाल राष्ट्र बैंकले तोके बमोजिमको मापदण्डसमेत पूरा गर्नुपर्नेछ ।
- (१९) आफ्नै वा मानो नछुट्टिएको एकाघर परिवारको मञ्जुरीना लिएर बाहेक संस्थाहरुले आफ्ना सदस्यहरुलाई तेस्रो प्रक्ष धितो (Third Party Collateral) राखी ऋण प्रवाह गर्ने कार्य नगर्ने, नगराउने । तर सहकारी संघ र सहकारी बैंकको हकमा यो व्यवस्था लागु हुने छैन ।
- (२०) सहकारी संघसंस्थाहरुको निष्किय कर्जा (Non Performing Loan) कुल ऋणको ५% भन्दा कम कायम गर्ने । साथै सहकारी संघ तथा प्रारम्भिक संस्थाले तोकिए बमोजिम असल ऋणमा १%, १२ महिनासम्मको भाखा नाघेको ऋणमा ३५% र १२ महिनाभन्दा बढी भाखा नाघेको ऋणमा १००% ऋण

राजिष्ट्रार

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन : ४४६५३६२, ४४६९१७७
इमेल : sahakribivag@gmail.com
वेबसाइट : www.deoc.gov.np

पत्र संख्या :- ०७८/७९

चलानी नं.:-

१७४६

हानी व्यवस्था (Loan Loss Provision) गर्ने । उल्लिखित व्यवस्था नगरी शेयर लाभांश वितरण गरेमा यसरी वितरण गरिएको लाभांश सञ्चालक समिति र व्यवस्थापकबाट दामासाहीले असुल उपर गरी जगेडा कोषमा जम्मा गर्ने । सहकारी बैंकको हकमा नेपाल राष्ट्र बैंकले तोके बमोजिमको मापदण्ड समेत पूरा गर्नुपर्नेछ ।

- (२१) सहकारी संघसंस्थाहरुले नकमाउने सम्पत्ति (Non Performing Assets) (घरजग्गा, उपकरण, कार्यालय सामान, नगद, पेशकी, चल्ती खाता लगायत) कुल सम्पत्तिको ५% भन्दा कम कायम राख्ने । प्रचलित कानूनबमोजिम लिलाम प्रकृयाबाट सकार भई आएको गैर बैकिङ्ग सम्पत्तिको कारणले अनुपात बढ्न गएमा दुईवर्ष भित्र त्यस्तो सम्पत्तिलाई तरलतामा रुपान्तरण गर्ने ।
- (२२) संघसंस्थाले बचत परिचालन गर्दा सबै बचतहरुमा निर्धारण गरे बमोजिम ब्याज दिने । एकै प्रकृतिको खातामा एकै समयमा विभिन्न सदस्यहरुबाट संकलित बचतको ब्याजदरमा फरक पर्ने गरी ब्याज प्रदान नगर्ने । त्यसैगरी सदस्यलाई एउटै शीर्षकबाट एकै अवधिमा ऋण लगानी गर्दा फरक ब्याजदर कायम नगर्ने ।
- (२३) संस्थाका सञ्चालक समिति र लेखा सुपरीवेक्षण समितिका कुल ४९% भन्दा बढी पदाधिकारीहरुले एकैपटक संस्थाबाट ऋण नलिने । तर संस्थाको पछिल्लो तीन महिनाको औषत तरलता गणना गर्दा २५% भन्दा बढी तरलता कायम भएको अवस्थामा सञ्चालक समितिले विशेष निर्णय गरी कुल ६७% पदाधिकारीहरुसम्मले अल्पकालीन अवधिका लागि ऋण लिन सक्नेछन् । सञ्चालक समिति तथा लेखा सुपरीवेक्षण समितिका सदस्यलाई प्रवाह गरेको ऋण र धितोको विवरण नियामक निकायमा मासिक रुपमा पठाउने ।
- (२४) सहकारी संघसंस्थाहरुले अचल सम्पत्ति बिक्री तथा अन्य लगानी लगायतका पूँजीगत सम्पत्तिको बिक्रीबाट भएको पूँजीगत नाफालाई जगेडा कोषमा नराखी सम्बन्धित आ.व.को नाफामा समावेश गरी वितरण/खर्च गरेको पाइएमा सञ्चालक समिति र खाता संचालन गर्ने अधिकारीबाट दामासाहीले असुल उपर गरी संस्थाको जगेडा कोषमा जम्मा गर्ने ।
- (२५) सहकारी संघसंस्थाहरुले आफ्ना सदस्यलाई ऋण लगानी गर्दा शेयर संख्या, बचत कारोबार र धितो समेतको मूल्यांकनको आधारमा तिर्न सक्ने क्षमता (Ability to pay) लाई अधिक प्राथमिकतामा राखी सो सम्बद्ध पक्षहरुको विश्लेषणलाई उच्च प्राथमिकता दिने, ऋण सम्बन्धी पूर्ण सूचना दिने । संभावित जोखिमहरुको बारेमा पर्याप्त जानकारी दिने । उत्पादनमूलक कार्यमा लगानी गर्दा व्यावसायिक योजना (Business Plan) अनिवार्य रुपमा संलग्न राख्ने । ऋण जारी भएपछि तोकिएको उद्देश्य वा प्रयोजनमा लगानी र प्रतिफल प्राप्त भए नभएको विषयमा निरन्तर निगरानी र अनुगमन गर्ने । उक्त प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा छलफल गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- (२६) सहकारी ऐन तथा नियमावलीमा व्यवस्था भए बमोजिमका कोषहरु खडा गर्ने । सम्बन्धित कोषमा छुट्याइएको रकम तत् तत् कोषको उद्देश्य पूरा गर्न खर्च गर्ने । कृत्रिम रुपमा नाफा देखाई कुनै प्रकारको लाभांश वितरण नगर्ने । शिक्षा कोष र संस्था विकास कोषबाट गर्नुपर्ने कतिपय खर्चहरु सम्बन्धित कोषबाट नगरी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमा सिधै व्यवस्था गरी खर्च लेखाइनु गर्दा संस्थाको मुनाफा (खुद बचत) मा चाप सिर्जना हुने देखिन्छ । यसबाट नेपाल सरकारलाई तिर्नु, बुझाउनु पर्ने कर दायित्व कम हुन सक्ने देखिएको हुँदा यस्ता कार्य नगर्ने, नगराउने । उक्त कोषमा छुट्याइएको रकम सम्बन्धित आर्थिक वर्षमा नपुग हुने अवस्था सिर्जना भएमा मात्र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरी खर्च गर्न सक्ने ।

रजिष्टर

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन : ४४६५३६२, ४४६९९७७
इमेल : sahakribivag@gmail.com
वेबसाइट : www.deoc.gov.np

पत्र संख्या :- ०७८/७९
चलानी नं. १९८६

- (२७) वित्तिय कारोबार गर्ने संघसंस्थाहरूले PEARLS Monitoring System लाई पालना गरी संस्थाको वित्तीय संरचनालाई PEARLS का मानकले तोकेको सूचक भित्र राख्ने साथै सदस्य केन्द्रीयता सूचकांक (MCI) का सूचकहरूको पूर्ण परिपालना गर्ने ।
- (छ) तरलता व्यवस्थापन तथा आर्थिक स्रोत परिचालनसम्बन्धी :
- (२८) सहकारी संघसंस्थाहरूले सबै समयमा तरलता (Liquidity) कम्तीमा कुल बचतको १०-१५% कायम राख्ने । १०% भन्दा कम तरलता रहेको अवस्थामा व्यवस्थापकले सञ्चालक समितिलाई जानकारी गराउने । तरलता व्यवस्थापनमा सञ्चालक समिति जिम्मेवार रहने । सहकारी संघसंस्थाहरूले साप्ताहिक रुपमा तरलताको गणना गर्ने । लेखा सुपरीवेक्षण समितिको चौमासिक प्रतिवेदनमा सो विषय समावेश गरी सञ्चालक समितिमा पेश गर्ने । तोकिए बमोजिमको तरलता व्यवस्था नगरी संस्थाले लाभांश वितरण नगर्ने । लाभांश वितरण गरेमा सञ्चालक समिति र व्यवस्थापकबाट दामासाहीले असुल उपर गरी संस्थाको जगेडा कोषमा दाखिला गर्ने ।
- (२९) महासंघ, संघहरू एवं सहकारी बैंकले ऋण लगानीलाई अधिकतम उत्पादनमुखी, स्थानीय स्रोत साधनहरूको प्रभावकारी परिचालन, व्यावसायिकताको विकास, वातावरण संरक्षण, रोजगारी सिर्जना आदिमार्फत गरिवी न्यूनीकरणतर्फ उच्च प्राथमिकता दिनुपर्ने । संस्थाको स्वीकृत विनियमको उद्देश्य र कार्य विपरीत व्यापार मात्र गर्ने उद्देश्यले कुनै पनि मालसामान तथा अचल सम्पत्ति खरिद नगर्ने ।
- (३०) सहकारी संघ संस्थाहरूले जलविद्युत आयोजना, अस्पताल, विद्यालय, क्याम्पस, होटल व्यवसाय, पेट्रोल पम्प लगायतका परियोजनाहरू संचालन गर्ने उद्देश्य तथा कार्यहरू विनियममा समावेश नगरी कुनै पनि परियोजनामा लगानी नगर्ने । परियोजना सञ्चालन गर्ने गरी विनियम स्वीकृत गरेका संघसंस्थाहरूले यस्ता परियोजनामा गरेको लगानी संस्थाको पूर्ण स्वामित्व कायम हुने गरी मात्र गर्नुपर्ने । संस्थाले सदस्यको बचत रकम परिचालन गरी परियोजनामा लगानी नगर्ने । यस्ता परियोजनामा प्रवाह हुने बाह्य ऋण कुल सम्पत्तिको ५% मा नबढ्ने गरी गर्ने । आन्तरिक कोष परिचालन गरी परियोजनामा लगानी गरेको अवस्थामा पूँजी कोषको सीमा कायम गर्ने । माथि उल्लिखित व्यवस्थामा अन्यथा भएमा सञ्चालक समिति तथा खाता सञ्चालन गर्ने अधिकारीको समेत जिम्मेवारी हुने हुँदा लगानी गरिएको उक्त रकममा तत्कालको अधिकतम ब्याजदर समेत जोडी दामासाहीले असुल उपर गरी संस्थाको खातामा जम्मा गर्ने । नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा बाह्य मुलुकबाट ऋण लिने संघसंस्था वा विशिष्टकृत सहकारी संघ वा दुई वा दुई भन्दा बढी संघसंस्थाले अन्तर सहकारी सहयोगको भावनाले संयुक्त वा साभेदारीमा आफ्नो उत्पादन र सेवाको बजारीकरण गर्दा ५% को सीमासम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने छैन ।
- (३१) सहकारी संघसंस्थाहरूले एक लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको ऋण लगानी गर्दा सामूहिक जमानी वा व्यक्तिगत धन जमानी वा धितो लिएर मात्र गर्ने । ऋणको क्षेत्रगत वर्गीकरण गर्ने । प्रवाह भएको कुल ऋणको कम्तीमा ५१ प्रतिशत ऋण उत्पादन तथा आयमूलक व्यावसायमा लगानी गर्ने । विभागले तोकेको सन्दर्भ ब्याजदर अनुसार ब्याजदर कायम गर्ने । महामारी वा विपद् घोषणाको समयमा बाहेक ऋणको पुर्नतालिकीकरण र पुर्नसंरचना नगर्ने ।
- (ज) कर्मचारी व्यवस्थापनसम्बन्धी :
- (३२) सहकारी संघसंस्थाहरूले आफ्नो कार्यबोझ विश्लेषणको आधारमा साधारण सभाबाट वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेटमा कर्मचारीको दरबन्दी र कर्मचारी सम्बन्धी कार्यविधि स्वीकृत गरी कर्मचारी

भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन : ४४६५३६२, ४४६९९७७
इमेल : sahakaribivag@gmail.com
वेबसाइट : www.deoc.gov.np

पत्र संख्या :- ०७८/७९

चलानी नं. १३४६

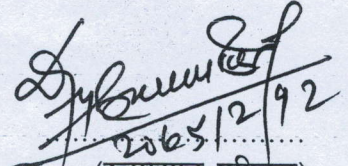
पदपूर्तिको व्यवस्था मिलाउने । स्वीकृत दरबन्दीभन्दा बढी कर्मचारी भर्ना गरी तलब भत्ता भुक्तानी गरेको पाइएमा त्यसरी भुक्तानी गरेको सम्पूर्ण रकम सञ्चालक समिति र व्यवस्थापकबाट दामासाहीले असुलउपर गरी संस्थाको खातामा दाखिला गर्ने । संस्थाका कुनै पनि कर्मचारीलाई श्रम ऐनले निर्धारण गरेको न्यूनतम पारिश्रमिकमा नघट्ने गरी मासिक पारिश्रमिक अनिवार्य रुपमा उपलब्ध गराउने ।

(भ) अभिलेख व्यवस्थापन तथा लेखा परीक्षणसम्बन्धी :

- (३३) सहकारी संघसंस्थाहरुले वित्तीय कारोवार लगायत संघसंस्थासँग सम्बन्धित गतिविधिहरुको विवरण सहकारी तथा गरिबी सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (www.copomis.gov.np) मा आबद्ध भई सो प्रणालीमा अद्यावधिक विवरणहरु अनिवार्य रुपमा प्रविष्ट गर्ने । संस्थाका मासिक, वार्षिक विवरण, सदस्यको विवरण, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण लगायत साधारण सभा, लेखा परीक्षणसम्बन्धी अन्य प्रतिवेदनहरु सोही प्रणालीमार्फत प्रेषित गर्ने ।
- (३४) सहकारी संघसंस्थाहरुले नेपाल सरकारबाट जारी गरेको लेखामान अनुरूप लेखा अभिलेख राख्ने । सहकारी विभागबाट सफ्टवेयरको न्यूनतम मापदण्ड लागू भएपछि सोही बमोजिम हुने गरी हाललाई सञ्चालक समितिबाट निर्णय गराई गुणस्तरीय र सुरक्षित सफ्टवेयरको प्रयोग गर्ने ।
- (३५) सहकारी संघसंस्थाहरुले अन्तिम वा बाह्य लेखापरीक्षण गराउँदा राष्ट्रिय लेखामान अनुरूप लेखा राखे नराखेको, सहकारी ऐन नियम र यस निर्देशनको परिपालना भए नभएको, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण कानून तथा निर्देशनको पालना भए नभएको, सहकारीका मानक अनुरूप लेखा परीक्षण प्रतिवेदनमा लेखा परीक्षकको विशेष टिप्पणीसहितको लङ्गफर्म समेत समावेश गर्ने ।

(ज) खारेजी तथा बचाउ सम्बन्धी :

- (१) सहकारी विभागबाट मिति २०७८।११।०९ मा सहकारी संघसंस्थालाई जारी एकीकृत निर्देशन खारेज गरिएकोछ ।
- (२) सहकारी विभागबाट यस अधि जारी भएका परिपत्र अनुसार भए गरेका कार्यहरु यसै बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

२०७८/१२/१२
(रुद्रप्रसाद पण्डित)
रजिष्ट्रार